

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

УДК 323.118(477.87):323.266(470)

ФАКТОР ЗАКАРПАТТЯ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ АГРЕСІЇ РОСІЇ

Головка А.А.

Національний інститут стратегічних досліджень
при Президентові України

Токарський О.О.

Ужгородський національний університет

У статті представлено цілісне бачення Закарпаття як важливого фактору в сучасній інформаційній агресії Росії проти України. Представлено результати проведеного контент-аналізу. У фокусі наукового аналізу стоять два ключових аспекти суспільно-політичного життя Закарпатської області: «Русинське питання» та діяльність Правого сектору. Наукове дослідження проведено задля кращого розуміння принципів дії кремлівської пропаганди та вироблення в перспективі дієвих засобів боротьби з нею.

Ключові слова: Закарпаття, русини, автономія, сепаратизм, Правий сектор, інформаційна агресія, контент-аналіз.

Аналіз останніх публікацій. Питанням висвітлення сутності інформаційної політики сучасної Росії (в тому числі і у відношенні до України) присвячено ряд наукових публікацій як українських (Д. Дубов, В. Мирошниченко, Л. Євдоченко, А. Галат, Т. Ісакова, В. Конах, О. Лазоренко, Ю. Горбань та інші) так і зарубіжних (Ф.-Б. Юіг, С. Морган, Дж. Браун, С. Томпсон, Т. Патрахіна, Д. Шламова та інші). Однак проблема місця та ролі Закарпаття в інформаційній агресії Кремля все ще залишається відкритою.

Метою статті є наукове дослідження місця Закарпаття в сучасній інформаційній агресії Росії проти України.

У відповідності з метою постають наступні завдання:

1. Якісно-кількісний контент-аналіз російського медіа простору;
2. Вивчення місця «закарпатського сепаратизму» в антиукраїнській інформаційній політиці Кремля;
3. Висвітлення питання діяльності Правого сектору на Закарпатті в контексті російської пропаганди.

Виклад основного матеріалу. В сьогоденних умовах російської воєнно-інформаційної агресії питання висвітлення основних її елементів є особливо актуальним. Особливо важливим є розуміння принципів дії кремлівської пропаганди як одного із ключових інструментів досягнення політичних цілей сучасної Росії.

Сьогодні засоби масової інформації (далі ЗМІ) є невід'ємною ланкою інформаційного простору держави, яка здійснює вплив на всі, без виключення, сфери життя суспільства (політику, економіку, соціокультурну сферу і т. д.). Нестримні темпи розвитку інформаційних технологій, а також утвердження цінностей постіндустріального суспільства підвищує вагу сучасних ЗМІ, особливо в секторі інформаційної безпеки.

Дуже часто як науковці та експерти так і громадські діячі та політики концентрують свою увагу на інформаційній політиці Кремля щодо подій в зоні АТО. Однак модерні реалії свідчать,

що політичні плани російської влади є набагато ширшими і не обмежуються суто агресією на Донбасі, а поширюються і на інші українські регіони. Зокрема, суттєве місце в антиукраїнській стратегії Москви посідає Закарпаття, що підтверджується численними сюжетами, публікаціями та повідомленнями, які фігурували (і продовжують фігурувати) в російських ЗМІ. Базовим нюансом тут є чітке розуміння інтересів Володимира Путіна та його соратників на західному кордоні України.

Варто відмітити, що через географічне розташування Росія не має можливості безпосередньо втручатися в суспільні та політико-управлінські процеси, що мають місце на території Закарпатської області. Разом з тим, за допомогою інформаційних інструментів та пропаганди Кремль має можливість реалізовувати латентну антиукраїнську політику в регіоні, основна ціль якої зводиться до одного – дестабілізація соціально-політичної ситуації в Закарпатті.

Подібна агресивна інформаційна стратегія приводиться в дію переважно двома шляхами:

1. Через етнокультурний фактор. Мова йде насамперед про вигідне для Путіна висвітлення русинського та угорського питань;
2. Через фокусування уваги громадськості на боротьбі різних політичних угруповань (кланів) за сфери впливу на Закарпатті.

У цілому, всі інші проблемні питання витікають саме із цих двох вищеназваних факторів. Тому проблематика даного дослідження має стосуватись саме їх. Говорячи про конкретні аналітичні висновки щодо ролі Закарпаття в інформаційній політиці Росії слід спиратися на конкретні статистичні дані та якісне вивчення контенту російських мас медіа. Це обумовило проведення кількісно-якісного контент-аналізу провідних російських ЗМІ, а саме інформаційного агентства «ТАСС», газети «КоммерсантЪ», інтернет-ресурсів «Rbc.ru» та «Life.ru». Вибір саме цих чотирьох джерел зумовлений тим, що вони є найбільш цитованими серед інших (згідно рейтингу представленого інститутом «Медіало-

гії). Контент-аналіз стосувався наступних слів: *Закарпаття, Русини, Автономія, Сепаратизм, Правий сектор*. У випадку сайту «Life.ru» контент-аналіз стосувався лише слів *Закарпаття* та *Правий сектор*.

Часові рамки аналізу охоплюють період з березня 2014 року до червня 2016 року. Вибір початкової точки відліку зумовлений тим, що саме в цей період почалась окупація Кримського півострову російськими військами, що ознаменувало початок фази переходу від латентного етапу гібридної війни до відкритого її прояву. Кінцева точка обумовлена проведенням референдуму в Великобританії щодо членства в ЄС (так званий Brexit). На думку одного із експертів аналітичного центру «Борисфен Інтел» Юрія Радковця вихід Британії з Європейського Союзу стане потужним фактором сприяння зміцненню позицій євроскептичних, лівих, націоналістичних, сепаратистських і проросійських сил в інших країнах ЄС. Зокрема мова йде про антиукраїнські політичні партії, такі як «Національний фронт» (Франція) на чолі з Марін Ле Пен, «Альтернатива для Німеччини» на чолі з Фрауке Петрі, та особливо зацікавлене в розхитуванні ситуації на Закарпатті угорське ультра націоналістичне угруповання «За кращу Угорщину» (більш відоме під назвою «Йоббік»). В результаті проведеного дослідження були отримані наступні статистичні дані (див. табл. 1, 2, 3, 4):

Таблиця 1
Інформаційне агентство ТАСС

Слово	Кількість документів	Кількість згадувань
Закарпаття	105	400
Русини	12	89
Автономія	8	17
Сепаратизм	2	4
Правий сектор	35	118

Таблиця 2
Інтернет-ресурс «Rbc.ru»

Слово	Кількість документів	Кількість згадувань
Закарпаття	58	237
Русини	4	24
Автономія	4	10
Сепаратизм	2	3
Правий сектор	35	175

Таблиця 3
Газета «КоммерсантЪ»

Слово	Кількість документів	Кількість згадувань
Закарпаття	114	318
Русини	5	24
Автономія	8	17
Сепаратизм	3	4
Правий сектор	47	345

Прецедент збройної конфронтації між бійцями «Правого сектора» і представниками силових структур України в Закарпатті, дозволив Російській Федерації здійснити новий акт інформаційної агресії. Чітко сформований напередодні

образ «фашиста-правосека», який активно розповсюджувався у інформаційному просторі Росії під час діяльності Майдану та перших місяців АТО, дозволив штучно актуалізувати цю подію серед її населення.

Таблиця 4
Інтернет-ресурс «Life.ru»

Слово	Кількість документів	Кількість згадувань
Закарпаття	18	87
Правий сектор	30	194

Здійснивши аналіз матеріалів в ЗМІ РФ, що висвітлювали дане збройне протистояння і його наслідки, ми здатні прослідкувати дві основні латентні цілі публікації статей:

1. Деморалізація представників «Правого сектора»;
2. Дискредитація діяльності органів державної влади та силових структур.

Підтвердженням даних тез, слугують назви публікацій, наприклад: «...бойці «Правого сектора» вимагали деньги у бывшего губернатора Закарпаття», «Долой власть предателей!», «Кровь «Правого сектора» нельзя проливать, а мирного населения – можно», «Такая у них философия» тощо. У вище перерахованих статтях формується образ «Правого сектора», як незаконно створеної організації, озброєної банди бойовиків, бандитів, рекетирів. Сприятливим фактором для розповсюдження даної інформації слугувала відсутність чітко сформованого бачення ситуації навіть серед представників українських ЗМІ та аналітичних центрів.

Класифікувавши даний конфлікт як боротьбу між кримінальними угрупованнями, російське медіа продемонструвало міфологізований політико-економічний «хаос» в регіоні, який не здатний контролюватись ні силовими структурами, ні органами державної влади, цим самим дискредитувавши їх діяльність. Доказом цього аргументу є наступні заголовки: «...конфликт с радикальными националистами стал новым испытанием для украинской государственности», «Губернатор Закарпаття не справился с мафией», «Губернатор Закарпаття подал в отставку».

Реалізація поставлених цілей дозволяє сформувати образ «проблемного регіону», що і сталося у випадку із Закарпаттям. Це надало можливість РФ провести паралелі між самопроголошеними ДНР/ЛНР та областю. Ефективності такого порівняння сприяла часткова гіперболізація наслідків події та надмірна фокусація уваги населення РФ та Донбасу на даній проблемі (близько 41% від усіх публікацій щодо Закарпаття).

Такий прояв дестабілізаційних процесів слугує суб'єктом для російських інформаційних атак, які в свою чергу стають сприятливим фоном функціонування інших інструментів «гібридної війни», а саме підтримки сепаратистських рухів. Це підтримується тим, що в інформаційному середовищі Російської Федерації часто прослідковується симбіоз проблем, які породжують дестабілізаційні прояви з питанням сепаратизму чи автономізації Закарпаття. До них слід віднести наступні:

- Проблема мобілізації в регіоні (страйки населення, інформація про які активно розповсюджувалась в російському мас медіа);

- Питання «Правого сектору»;
- Блокада руху російських вантажівок активістами.

Аналіз виступів лідерів і прихильників сепаратизму в регіоні показав, що вище вказані проблеми виступають в якості вагомих аргументів, а в окремих випадках і каталізатором для актуалізації процесу дезінтеграції у російському інформаційному середовищі.

В сучасних умовах ідея наявності автономістських і навіть сепаратистських настроїв активно розповсюджується російськими мас медіа. Як вже було частково наголошено вище, в її основу покладено не протистояння центру (Києва) та периферії (Закарпаття), як це було наприклад у випадку Донецької та Луганської областей, а етнокультурний фактор. Особливо суттєвим тут є використання русинського питання як своєрідного інструменту розхитування політичного порядку в Закарпатті.

Спіраючись на дані контент-аналізу ми можемо побачити, що слова «Закарпаття», «русини», «автономія» вживались дуже часто, тоді як слово «сепаратизм» майже не зустрічалося. Це пояснюється тим що офіційний «рупор» Кремля намагається представити русинський рух не як політичне угруповання, що має на меті відкол Закарпаття від решти України, а як національно-визвольну силу.

Проводячи якісний контент-аналіз інформаційних матеріалів провідних російських ЗМІ можна прийти до висновку, що в абсолютній більшості випадків «русинське питання» намагаються представити в трьох ключових аспектах:

1. *Ідея автономізації Закарпаття.* Сьогодні одним із найпопулярніших гасел русинських організацій, яке втім характерне і для багатьох інших об'єднань та груп, є ідея надання Закарпатській області автономного статусу. Хоча, варто відмітити той факт, що найбільш радикальні представники русинського руху виступають за незалежність так званої «Подкарпатської Русі».

2. *«Неврахований» референдум 1991-го року.* Даний елемент прямо пов'язаний із попереднім, оскільки русинські організації часто апелюють до результатів референдуму 1991-го року, коли близько 80% висловились за надання Закарпатській області самоврядного (автономного) статусу,

хоча і проведення самого плебісциту і підрахунок голосів досі викликають багато суперечностей;

3. *Неврахування інтересів та прав русинів при реалізації державної політики в сфері етнонаціональних відносин.* Мова йде насамперед про відстоюванні русинськими групами розширення етнічних та культурних прав русинів, припинення їх утисків. Даний інформаційний імпульс активно пропагується російськими ЗМІ для представлення українського уряду, як такого, що «не хоче чути регіони».

Російські пропагандисти намагаються створити вигідний для Кремля образ в очах громадськості, в основу якого покладено своєрідний міф «про неврахування регіональних та етнічних інтересів» закарпатського населення, так би мовити, небажання Києва чути голос Закарпаття. За допомогою правильного висвітлення даного питання Росія виводить її на якісно новий рівень політичного сприйняття, коли регіональними проблемами України вже починають виходити з під контролю Києва.

Отже, в сучасних умовах політична роль «русинського питання» в Україні є надзвичайно важливою. Дана проблема вже давно вийшла за рамки етнополітики і стоїть на порядку денному як інструмент геополітичного протиборства. Це пов'язано з можливістю використовувати русинський рух як засіб розхитування суспільно-політичної ситуації на Закарпатті, що, безумовно, сильно впливає на стан національної безпеки України у цілому. Саме тому вирішення цього питання носить пріоритетний характер у процесі забезпечення сталого розвитку сектору безпеки. «Русинське питання» не є настільки гострим як конфронтація на Сході, однак знаходиться в площині українсько-російського конфлікту, де Кремль використовує будь-які методи загострення ситуації на Україні, за основу звісно ж береться етно-національна складова.

Пошук дієвих механізмів для швидкої ліквідації дестабілізуючих процесів окремо взятих регіонів на сьогоднішній день є апіорі актуальним. Їх прояви у Закарпатті є доречним прикладом сприятливих можливостей реалізації інформаційної війни Російської Федерації проти України і розбудови надійного фундаменту для функціонування всього спектру гібридної агресії.

Список літератури:

1. Головка А. А. Діяльність сучасних ЗМІ в контексті інформаційної безпеки України / Анатолій Анатолійович Головка // «Актуальні проблеми гуманітарних та природничих наук» (м. Ужгород, 08-09 квітня 2016 р.). – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2016. – С. 85-87.
2. Інтернет-ресурс «Life.ru» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://life.ru>
3. Інтернет-ресурс «RBC.ru» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rbc.ru>
4. Офіційний веб сайт інформаційного агентства «ТАСС» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tass.ru>
5. Офіційний сайт газети «Издательский дом Коммерсантъ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kommersant.ru>
6. Радковець Ю. Вихід Великобританії зі складу Європейського Союзу: можливі наслідки та перспективи [Електронний ресурс] / Юрій Радковець // Борисфен Інтел, 2016. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/uk/article/24-Brexit/>

Головка А.А.

Национальный институт стратегических исследований
при Президенте Украины

Токарский А.А.

Ужгородский национальный университет

ФАКТОР ЗАКАРПАТЬЯ В ИНФОРМАЦИОННОЙ АГРЕССИИ РОССИИ

Аннотация

В статье представлены целостное видение Закарпатья как важного фактора в современной информационной агрессии России против Украины. Представлены результаты проведенного контент-анализа. В фокусе научного анализа стоят два ключевых аспекта общественно-политической жизни Закарпатской области: «Русинский вопрос» и деятельность Правого сектора. Научное исследование проведено для лучшего понимания принципов действия кремлевской пропаганды и выработки в перспективе действенных средств борьбы с ней.

Ключевые слова: Закарпатье, русины, автономия, сепаратизм, Правый сектор, информационная агрессия, контент-анализ.

Holovka A.A.

National Institute for Strategic Studies under the President of Ukraine

Tokarskiy O.O.

Uzhgorod National University

FACTOR TRANSCARPATHIA IN THE INFORMATION RUSSIAN AGGRESSION

Summary

The article presents a holistic vision of Transcarpathia as an important factor in today's information aggression of Russia against Ukraine. Presents the results of the conducted content analysis. The focus of scientific analysis are two key aspects of social and political life of Transcarpathian region, «Rusyn question» Right Sector and activities. Scientific research conducted for better understanding of the actions of the Kremlin propaganda and the development of potentially effective means to combat it.

Keywords: Transcarpathian, Rusyns, autonomy, separatism, Right Sector, information aggression, content analysis.